

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Školní program proti šikanování vychází z Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. 22294/2013-1.

Text metodického pokynu je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28, ve kterém lze nalézt komentáře k metodickým postupům a užitečná metodická vodítka pro diagnostiku a nápravu v podobě tabulek.

Školní program proti šikanování je klíčovou součástí Minimálního preventivního programu.

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. (školského zákona) má škola jednoznačnou odpovědnost za žáky při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školních služeb a je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

CHARAKTERISTIKA A PROJEVY ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:

1. fyzická agrese, přímá a nepřímá (např. bití, vydírání, krádeže, ničení majetku oběti);
2. verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (nadávky, pomluvy, vyhrožování či ponižování); součástí je i kyberšikana - zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu;
3. smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí **nepoměr sil**, kdy se oběť neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

SPOLEČNÝ POSTUP ŘEŠENÍ PŘI VÝSKYTU ŠIKANY VE ŠKOLE

(1) Základní scénář pro obyčejnou počáteční šikanu – řeší školní metodik prevence (příp. výchovný poradce) ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem

1. Odhad závažnosti a stanovení formy šikany.
Určíme, zda se jedná o běžnou nebo komplikovanou šikanu.
2. Rozhovor s informátory a oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory).
Je třeba zjistit:
  - kdo je oběť?
  - kdo je agresor?
  - kdy a kde k šikaně dochází?
  - jakou formou?
  - jak často a jak dlouho trvá?
  - proč oběti ubližovali?
  - jak lze násilí v budoucnu zabránit?
5. Ochrana oběti.
Umístění žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby. Kontaktování rodičů, aby dítě vyzvedli a domluvili se na dalším postupu.
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
  - a. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
  - b. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. Realizace vhodné metody:
  - a. metoda usmíření;
  - b. metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. Třídnická hodina:
  - a. efekt metody usmíření;
  - b. oznámení potrestání agresorů.

Žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy. Třídní učitelé využijí téma k diskusi ve svých třídách, informují o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany.
9. Rozhovor s rodiči oběti.
Rodiče jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Podepíší zápis z jednání.
10. Mimořádná třídní schůzka.
Rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalších potíží. **Učitel má vždy na mysli ochranu oběti** (nesdělují informace, které by ji mohly dále poškodit), přítomné seznámí s příznaky šikany a kontakty na odborné instituce. Schůzce může být přítomen odborník. Rodiče jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a jsou vyzváni ke zvýšené pozornosti a ke spolupráci.
11. Práce s celou třídou.
Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.

(2) Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování - nelze čekat na odborníka-specialistu, protože oběť je ohrožena bezprostředně na zdraví a později je většinou nemožné případ vyšetřit. Škola proto nejprve zakročí sama, vyřeší akutní problém a později jej řeší za pomoci odborníka.

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků nespolečenských svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

PREVENCE V TŘÍDNICKÝCH HODINÁCH

Třídní učitelé se zaměřují na činnosti posilující budování pozitivních vztahů mezi žáky navzájem a mezi učiteli a žáky. Žáci jsou seznamováni s následujícími tématy a jsou u nich budovány a rozvíjeny tyto sociální dovednosti:

- co je a není šikana;
- jakým vhodným způsobem se zastat oběti a vyhledat pomoc;
- znají školního metodika prevence a výchovného poradce a vědí, kde je mohou vyhledat;
- posílení právního vědomí jednotlivců aj.

PREVENCE VE VÝUCE

Všichni učitelé vnímají nutnost vytvoření dobrého sociálního prostředí a bezpečných vztahů ve škole a podle možností zařazují do svého předmětu prvky bezpečného chování a rozvoje pozitivních vztahů. Využíváním vhodných metod umožňují rozvoj vzájemné spolupráce (např. práce žáků ve skupinách) a naopak se snaží vyhýbat metodám a technikám, které způsobují napětí mezi žáky a vytvářejí stresové prostředí (ironizování, zesměšňování, nenaplněné hrozby – „když nepřestaneš vyrušovat, dostaneš poznámku“, apod.).

PREVENCE VE ŠKOLNÍCH A MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH

Součástí prevence šikany jsou školní a mimoškolní preventivní programy, které podporují tvorbu bezpečné atmosféry jak v třídních kolektivech, tak mezi třídami – prožitkové programy, zaměřené na získání dovedností vzájemné komunikace, tolerance, umění naslouchat i slušně argumentovat.

OCHRANNÝ REŽIM ŠKOLY

Aby mohla škola účinně a bezpečně zastavit již existující šikanování, má ve školním řádu:

- zakomponován kategorický zákaz chování mající charakter šikanování a opatření, která se váží k tomuto závažnému porušení školního řádu;
- pravidla používání mobilních telefonů. Součástí tohoto textu je i stanovení kázeňských opatření při nedodržování těchto pravidel.

Ředitel školy zajistí v souladu s pracovním řádem stálý dohled pedagogických pracovníků nad žáky v prostorách školy před vyučováním a o přestávkách.

SPOLUPRÁCE S RODIČI

Škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně dětí a žáků před šikanou. Rodiče jsou seznámeni s bojem školy proti šikanování na webových stránkách a na třídních schůzkách.

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za prošetření této informace zodpovědný ředitel školy. Při vyšetřování a nápravě šikanování je potřebná spolupráce jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a na zachování důvěrnosti informací.

SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI INSTITUCEMI

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence a výchovného poradce s dalšími institucemi a orgány zejména:

- v resortu školství – s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách);

- v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči;
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

NÁPRAVNÁ OPATŘENÍ

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů běžná, ale i mimořádná nápravná opatření:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy);
- snížení známky z chování;
- vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise;
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

WEBOVÉ STRÁNKY A KONTAKTY S TÉMATIKOU ŠIKANY A KYBERŠIKANY

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpečí - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

Datum: 1. 9. 2015

Ředitel školy:

Školní metodička prevence: